

**ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДМЕТНОГО АСПЕКТУ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО
ОРІЄНТОВАНОЇ УСНОМОВЛЕННЄВОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ**

Древней Руси / Д.С. Лихачев. – М.: Наука, 1970. – 540 с.

4. Лосский Н.О. *История русской философии. Пер. с англ. / Н.О. Лосский. – М.: Советский писатель, 1991. – 480 с.*

5. Нилов В.Н. *Хореография в системе художественного воспитания младших*

школьников: Теория и практика: дисс. канд. пед. наук. / В.Н. Нилов. – Москва, 1998. – 214 с.

6. Кононенко П.П. *Українознавство / П.П. Кононенко. – К., 1994. – 128 с.*

7. Рудницька О.П. *Педагогіка загальна та мистецька: навч. посібник / О.П. Рудницька. – К.: ТОВ “Інтерпроф”, 2002. – 270 с.*

Стаття надійшла до редакції 17.06.2014

УДК 37.013.2.331.586:811'24

Єлизавета Яковенко-Глушенкова, кандидат педагогічних наук,
докторант кафедри методики викладання іноземних мов
Київського національного лінгвістичного університету

**ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДМЕТНОГО АСПЕКТУ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО
ОРІЄНТОВАНОЇ УСНОМОВЛЕННЄВОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ**

Охарактеризовано компоненти предметного аспекту змісту навчання формування професійно орієнтованої усномовленнєвої комунікативної компетентності у майбутніх учителів французької мови на початковому ступені навчання (I – II курсах): сфери, теми, ситуації, ролі, наміри спілкування, мовні та мовленнєві засоби, тексти.

Ключові слова: зміст навчання, предметний аспект, професійно орієнтована усномовленнєва комунікативна компетентність, майбутні вчителі, французька мова.

Табл. 2. Літ. 13.

Єлизавета Яковенко-Глушенкова, кандидат педагогических наук,
докторант кафедры методики преподавания иностранных языков
Киевского национального лингвистического университета

**ОСОБЕННОСТИ ПРЕДМЕТНОГО АСПЕКТА СОДЕРЖАНИЯ ОБУЧЕНИЯ
ПРОФЕССИОНАЛЬНО ОРИЕНТИРОВАННОЙ КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТИ В УСТНОЙ РЕЧИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФРАНЦУЗСКОГО ЯЗЫКА**

Дана характеристика компонентов предметного аспекта содержания обучения профессионально ориентированной коммуникативной компетентности в устной речи будущих учителей французского языка на начальной ступени обучения (I – II курсах): сферы, темы, ситуации, роли, намерения общения, языковые и речевые средства, тексты.

Ключевые слова: содержание обучения, предметный аспект, профессионально ориентированная коммуникативная компетентность в устной речи, будущие учителя, французский язык.

Yelizaveta Yakovenko-Hlushenkova, Ph.D. (Pedagogy),
Doctoral Student of Foreign Languages Teaching Methods Department,
Kyiv National Linguistic University

**PARTICULARITIES OF SUBJECT ASPECT OF CONTEXT OF TRAINING FUTURE
FRENCH LANGUAGE TEACHERS' PROFESSIONAL ORAL SPEECH
COMMUNICATIVE COMPETENCE**

The article deals with analysis, systematization and synthesis of scientific resources with the aim to reveal the subject aspect of context of training future French language teachers' professional oral speech communicative competence at the first stage of studying (I – II years): spheres, subjects, situations, roles, intentions of conversation, language and speech means, texts.

Keywords: context of training, subject aspect, professional oral speech communicative competence, future teachers, French language.

Постановка проблеми. Модернізація вітчизняної освіти на лоні інтеграції нашої держави до європейського простору передбачає оновлення системи

підготовки фахівців з метою підвищення їхнього рівня конкурентоспроможності на міжнародному ринку праці. У цьому контексті особливо гостро постає питання професійної підготовки вчителів,

**ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДМЕТНОГО АСПЕКТУ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО
ОРІЄНТОВАНОЇ УСНОВОМЛЕННЕВОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ**

зокрема вчителів іноземної мови, адже беззаперечною є істина про те, що якою школа є сьогодні, такою наше суспільство буде через 50 років. Реорганізація системи професійної підготовки майбутніх учителів французької мови передбачає оновлення усіх її складових: цілей, мети, підходів, принципів, а також змісту навчання. Однією з ключових категорій методики навчання іноземних мов є “зміст навчання”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність поняття “зміст поняття” розкрито у науковому доробку І.Л. Бім, С.Ю. Ніколаєвої, В.Л. Скалкина, Л.М. Черноватого, О.М. Щукіна та ін. Зміст навчання професійно орієнтованої підготовки фахівців охарактеризовано О.А. Какуріною, І.Г. Радишевською. Обґрунтування особливостей змісту навчання іноземних мов як спеціальності стало об’єктом аналізу Н.Ф. Бориско (німецька мова), Л.В. Гайдукової (англійська мова), І.В. Самойлюкевич (англійська мова), В.В. Черниш (англійська мова) та ін.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу, систематизації й узагальнення наукових джерел охарактеризувати компоненти предметного аспекту змісту навчання у контексті формування професійно орієнтованої усномовленневої комунікативної компетентності у майбутніх учителів французької мови на початковому ступені навчання (I – II курсах).

Виклад основного матеріалу дослідження. У контексті формування професійно орієнтованої усномовленневої комунікативної компетентності у майбутніх учителів французької мови на початковому ступені навчання слідом за С.М. Вишняковою зміст навчання доцільно охарактеризувати як сукупність відомостей, необхідних для реалізації в майбутньому певної професійної діяльності [4]. Аналіз, систематизація й узагальнення наукових джерел доводять, що попри значну кількість наукових досліджень, присвячених характеристиці змісту навчання іноземних мов, одним з найбільш дискусійних аспектів цього питання є визначення компонентів змісту навчання і підходів до їх класифікації. Нам імпонує позиція науковців щодо визначення змісту навчання як сукупності предметного і процесуального аспектів (І.Л. Бім, Л.В. Гайдукова, Н.Д. Гальскова, Н. І. Гез, О.А. Какуріна, І.В. Корейба, Е.В. Лузік, С.Ю. Ніколаєва, В.В. Черниш). Процесуальний аспект змісту навчання є похідним від предметного аспекту. Попри наявне різноманіття точок зору щодо номенклатури компонентів предметного аспекту змісту навчання іноземних мов, вважаємо доречним деталізувати лише ті, що за переважною більшістю позицій

вітчизняних і зарубіжних науковців однозначно включені до його складу. До них належать сфери, теми, ситуації, ролі, наміри спілкування, мовні та мовленнєві засоби, тексти.

Сфера спілкування – це “сукупність типових комунікативних ситуацій, які характеризуються однотипністю мовленнєвого спонукання людини до мовлення, стосунків між комунікантами та обставин спілкування” [7, 61].

У “Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання” виділяють чотири основні сфери спілкування: особисту, публічну, професійну, освітню [5, 45]. Такий поділ сфер спілкування є досить умовним, оскільки вони всі знаходяться у безперервній взаємодії і не можуть вивчатися ізольовано одна від одної: характеристика приватної сфери життя особистості охоплює також її публічну (захоплення, оточення), освітню (навчання, стажування, підвищення кваліфікації), професійну (актуальний, перспективний вид зайнятості) діяльність.

З огляду на особливості професійної діяльності майбутніх учителів французької мови ми поділяємо думку О.Б. Тарнопольського [11, 14] і редакторів “Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти...” [5, 45] щодо доцільності часткового ототожнення професійної та освітньої сфер спілкування під час навчання іноземної мови як спеціальності. Водночас, вважаємо доцільним охарактеризувати всі сфери спілкування як професійно значущі, адже вони всі передбачають такий вид навчально-педагогічної діяльності майбутніх філологів, під час якої вони можуть проявити себе і як студенти, і як майбутні вчителі [12].

Таким чином у контексті нашого дослідження всі сфери спілкування майбутніх учителів французької мови на початковому ступені навчання можна об’єднати запропонованим І.В. Самойлюкевич терміном “професійно-педагогічна сфера спілкування”, особливості якої характеризуються наявністю таких факторів комунікації: спеціальне ділове оточення; професійна співпраця між партнерами; професійний комунікативний намір; професійні знання по темі; мовленнєвий досвід та мовна компетенція партнерів, що дозволяє спілкуватися іноземною мовою; різна кількість учасників спілкування, що забезпечує мовленнєвий контакт індивідуального і групового характеру [9, 19–20].

За ствердженням Е.Г. Азімова, О.М. Щукіна, сферу спілкування доцільно детермінувати як сукупність тем і ситуацій спілкування [1]. Тема спілкування відображує різноманітні сфери життя

**ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДМЕТНОГО АСПЕКТУ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО
ОРІЄНТОВАНОЇ УСНОВОМЛЕННЕВОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ**

особистості і, виступаючи об'єктом дискусії, є джерелом формування її комунікативної компетентності [13, 21]. Відповідно до типової програми з французької мови для університетів та інститутів (п'ятирічний курс навчання) [12] формування професійно орієнтованої усномовленнєвої комунікативної компетентності у майбутніх учителів французької мови на I курсі навчання відбувається на основі таких тем: "Особистісна ідентифікація", "Родина", "Помешкання", "Харчування", "Послуги", "Пори року та погода", "Студентське життя", "Місто", на II курсі – основі таких тем: "Вибір кар'єри", "Здоров'я суспільства", "Розваги та спорт", "В дорозі", "Франція та французи", "Україна та українці", "Театр". Запропоновані типовою програмою з французької мови для університетів та інститутів (п'ятирічний курс навчання) теми можуть бути уточнені у робочих програмах відповідних дисциплін кожним вищим навчальним закладом.

У межах кожної теми виділяють декілька ситуацій спілкування, що у науковій літературі називаються комунікативними ситуаціями (Л.С. Панова та ін.), комунікативно-мовленнєвими ситуаціями (С.Ю. Ніколаєва). Ситуація спілкування характеризує ті конкретні фрагменти дійсності, що виступають предметом обговорення під час формування комунікативної компетентності особистості [13, 22].

Для позначення особливостей ситуацій спілкування, що використовуються у навчальному процесі, І.Г. Радишевська пропонує оперувати терміном "навчально-мовленнєва ситуація", який позначає уявну ситуацію з уявними об'єктами оточуючого середовища і може бути інтерпретована студентами у навчальному процесі кількома способами при її повторному розігруванні, на відміну від реальної ситуації спілкування, що є неповторною [8, 47].

Зауважимо, що з метою підвищення мотивації майбутніх учителів французької мови до навчально-педагогічної діяльності ми передбачаємо використання таких навчально-мовленнєвих ситуацій спілкування, які попри уявний характер відображують ситуації спілкування реальної дійсності їхнього студентського життя або майбутньої професійної діяльності.

У "Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти..." ситуація спілкування характеризується за такими параметрами: місце і час, установи або організації, де і коли відбувається спілкування, дійові особи, які беруть участь, об'єкти навколишнього середовища, операції, які виконують дійові особи, тексти, що зустрічаються у межах ситуації (оголошення, листівки, бланк анкети тощо) [5, 46].

У контексті навчання іноземних мов, за ствердженням В.Л. Скалкіна, ситуацію спілкування доцільно детерминувати трьома основними чинниками (завдання, опис ситуації, мовленнєва реакція) і трьома факультативними чинниками (ключові слова, запитання, наочні матеріали – план, схема тощо) [10].

Що ж до наявності ключових слів, запитань, наочних опор, текстів під час формулювання (викладачем), реалізації (студентами, учнями) ситуації спілкування, ми погоджуємось з думкою О.М. Щукіна про те, що їх використання є важливим на початковому ступені навчання іноземної мови. Адже у навчально-методичному аспекті деталізація обставин (чинників / параметрів) ситуації спілкування сприяє структуруванню мовленнєвого матеріалу, демонстрації його функцій, створенню умов для формування відповідних навичок і вмінь [13, 22] у майбутніх учителів французької мови.

Відповідно до принципу створення розвивального навчально-педагогічного середовища перспективним є використання проблемних ситуацій спілкування, тобто таких ситуацій, що є суперечливими і передбачають декілька варіантів співвідношення умов і обставин, в яких діють дійові особи [3, 218]. Порівняємо особливості типової та проблемної ситуації спілкування на основі формулювання завдання для майбутніх учителів французької мови II курсу навчання (тема "Політичний устрій Франції та України", підтема "Судова система Франції").

Типова ситуація спілкування: На основі тексту "Судова влада", заповніть нижче наведену таблицю (див. табл. 1.). Прокоментуйте її.

Проблемна ситуація спілкування: Ви – вчитель французької мови. Запропонуйте учням старших класів, роль яких грають Ваші одногрупники, нижче наведену таблицю (див. табл. 1.),

Таблиця 1.

Таблиця для виконання завдання за текстом "Судова влада" майбутніми вчителями французької мови II курсу навчання

Установи	
Дійові особи	
Функції / обов'язки	

**ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДМЕТНОГО АСПЕКТУ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО
ОРІЄНТОВАНОЇ УСНОВОМЛЕННЕВОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ**

формулюючи відповідне завдання. Виконайте його і прокоментуйте.

Зауважимо, що, на відміну від ситуацій спілкування фахівців інших спеціальностей (наприклад, митників, фармацевтів, інженерів тощо), спілкування майбутніх учителів французької мови важко обмежити певним переліком місць, установ або організацій, де і коли відбувається спілкування. Це пов'язано з особливостями професійної діяльності вчителів французької мови, що має характер навчально-виховної і передбачає не лише організацію, проведення та аналіз групових навчальних занять, індивідуальних консультацій, але й публічних презентацій, екскурсійних заходів (до кінотеатру, театру, ботанічного саду тощо), виховних заходів (літературні, історичні вечори та інше), науково-методичної та науково-дослідної роботи (участь у семінарах, конференціях, пошук інформації у бібліотеці та інше) тощо.

Зважаючи на особливості навчально-педагогічної діяльності майбутніх учителів французької мови на початковому ступені навчання, вважаємо доречним виділити такі ролі спілкування у процесі формування у них професійно орієнтованої усномовленневої комунікативної компетентності: студент, учень, учитель.

Мисленнєве передбачення учасником бажаного для нього результату спілкування, спрямованість свідомості на такий результат [1; 6]

називається наміром спілкування, що у науковій літературі охарактеризовано як мовленнєвий намір (С.Ю. Ніколаєва), комунікативний намір (Н.Ф. Бориско), комунікативна мета (Е.Г. Азимов, О.М. Щукін), інтенція (Т.А. Ладженська, А.К. Михальська). Намір спілкування відображує мету спілкування – запит, ствердження, засудження, порада, вимога тощо. Він знаходить своє безпосереднє відображення у способах мовленнєвого вираження й одиницях мовної системи [1] – мовних і мовленнєвих засобах спілкування.

Відповідно до рівневого підходу навчання іноземних мов вірогідним є те, що одні ті самі наміри спілкування в ідентичних ситуаціях спілкування можуть бути виражені різними мовними, мовленнєвими засобами студентами на I і II курсах навчання, на початку і вкінці I курсу, II курсу, що пов'язано з безперервним накопиченням знань, удосконаленням навичок і умінь під час їхньої професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

Наведемо приклад співвідношення засобів спілкування, що використовуються майбутніми вчителями французької мови на різних етапах навчання для вираження ідентичних намірів у близьких за змістом темах і ситуаціях спілкування на основі характеристики форм дієслова, якими володіють студенти наприкінці I та II курсів (див. табл. 2.).

Як уже зазначалося, у навчально-методичному аспекті доречним є створення й

Таблиця 2.

Співвідношення засобів спілкування, що використовуються майбутніми вчителями французької мови на різних етапах навчання для вираження ідентичних намірів у близьких за змістом темах і ситуаціях спілкування

Предметний аспект змісту навчання	I курс навчання	II курс навчання
Сфера спілкування	Публічна	
Тема спілкування	Місто	Подорож
Підтема	Подорож містом	Подорож поїздом
Ситуація спілкування	Під час уроку іноземної мови у старших класах з метою познайомити учнів з особливостями функціонування транспорту у Франції Ви розповідаєте їм про підготовку та подорож метрополітом у Парижі	
	метрополітом у Парижі	поїздом
	Беручи до уваги рівень розвитку мовних і мовленнєвих навичок Ваших учнів, поясніть їм нові слова, використовуючи різні методи (зорова, вербальна наочність тощо).	
Ролі спілкування	Вчитель французької мови	
Наміри спілкування	Надати інформацію	
Засоби спілкування (граматичний аспект, форми дієслова)	Часи дійсного способу, наказовий спосіб, теперішній час інфінітива	Часи дійсного, умовного способу, суб'юнктиву, наказовий спосіб, пасивна форма, герундій, теперішній та минулий час інфінітива

**ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДМЕТНОГО АСПЕКТУ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО
ОРІЄНТОВАНОЇ УСНОМОВЛЕННЕВОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ**

обговорення ситуацій спілкування на основі текстів, які виступають джерелом мовних засобів спілкування і є продуктом мовленнєвого висловлювання, яке містить необхідну для передачі інформацію, організовану у смислову і структурну єдність певного мовного рівня [6, 104].

Аналізуючи, систематизуючи й укладаючи навчально-методичні матеріали, під час теоретичного обґрунтування методики формування професійно орієнтованої усномовленнєвої комунікативної компетентності у майбутніх учителів французької мови на початковому ступені навчання ми спираємося на функціональні ознаки навчальних текстів, запропоновані А.Р. Арутюновим. За ствердженням дослідника, з метою досягнення позитивних результатів у навчанні іноземної мови ефективним є використання навчальних текстів, що виступають джерелом 1) розвитку різних видів мовленнєвої діяльності; 2) ілюстрації функціонування мовних одиниць; 3) соціокультурної інформації про країну, мова якої вивчається [2, 76].

Висновки. Обґрунтування компонентів предметного аспекту змісту навчання майбутніх учителів французької мови на початковому ступені навчання дозволяє нам перейти до деталізації знань, навичок, умінь необхідних для формування у них професійно орієнтованої усномовленнєвої комунікативної компетентності у контексті кожного виду усномовленнєвої діяльності – аудіюванні, монологічному, діалогічному мовленні, що є перспективою подальших наукових пошуків

1. Азимов Э.Г. *Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам)* / Э.Г. Азимов, А.Н. Щукин. – М.: Изд-во ИКАР, 2009. – 448 с.

2. Арутюнов А.Р. *Теория и практика создания учебника русского языка для иностранцев* / А.Р. Арутюнов. – М.: Русский язык, 1990. – 155 с.

3. Бим-Бад Б.М. *Педагогический энциклопедический словарь* / Б.М. Бим-Бад. – М.: Большая Российская энциклопедия, 2008. – 528 с.

4. Вишнякова С.М. *Профессиональное образование. Словарь. Ключевые понятия,*

термины, актуальная лексика / С.М. Вишнякова. – М.: НМЦ СПО, 1999. – 538 с.

5. *Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання* / наук. ред. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.

6. *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів* / О.Б. Бігич, Н.Ф. Бориско, Г.Е. Борецька та ін. / за заг. ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.

7. Панова Л.С. *Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: підручник* / Л.С. Панова, І.Ф. Андрійко, С.В. Тезікова. – К.: Вид. центр “Академія”, 2010. – 328 с.

8. Радишевская И.Г. *К проблеме отбора и организации содержания обучения профессионально ориентированному диалогическому общению студентов экономистов-менеджеров* // И.Г. Радишевская / *Вестник Полоцкого государственного университета: Серия Е. – 2004. – № 8. – С. 47 – 51.*

9. Самойлюкевич И.В. *Методика обучения профессионально направленному говорению на английском языке (III курс языкового педагогического вуза): дисс... канд.. пед.. наук: 13.00.02* / И.В. Самойлюкевич. – К., 1990. – 247 с.

10. Скалкин В.Л. *Основы обучения устной иноязычной речи* / В.Л. Скалкин. – М.: Рус. яз., 1981. – 248 с.

11. Тарнопольський О.Б. *Методика навчання іноземної мовленнєвої діяльності в вищому мовному закладі освіти* / О.Б. Тарнопольський. – Дніпропетровськ: Вид-во ДУЕП, 2005. – 248 с.

12. *Типова програма з французької мови для університетів та інститутів (п'ятирічний курс навчання)* / [уклад. В.І. Мельник, А.П. Максименко та ін.]. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2004. – 230 с.

13. Щукин А.Н. *Методика обучения речевому общению на иностранном языке: учеб. пособие для преподавателей и студентов языковых вузов* / А.Н. Щукин. – М.: Изд-во ИКАР, 2011. – 454 с.

Стаття надійшла до редакції 17.06.2014

“Найголовніша формула успіху – вміння спілкуватися з людьми”.

Теодор Рузвельт

26-й президент США, 25-й віце-президент США. Лідер Республіканської партії та Прогресивної партії. Лауреат Нобелівської премії миру

